

20.2.2018

EOAK/3733/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

TARKASTUS: SATAKUNNAN VANKILA, KÖYLIÖN YKSIKKÖ

Pöytäkirja

Tarkastuskohde	Satakunnan vankila, Köyliön osasto
Tarkastusajankohta	7.9.2017
Osallistujat EOAK:sta	oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen tarkastaja Reima Laakso
Osallistujat tarkastuskohteesta	apulaisjohtaja - - - rikosseuraamusesimies - - - sairaanhoitaja - - -

Tarkastuksen aikana keskusteltiin myös useiden muiden henkilökuntaa kuuluvien kanssa.

1 Yleistä

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Uusi tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla.

Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) ratifioinnin myötä (10.6.2016) eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuojan määräyksestä oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen ja tarkastaja Reima Laakso tekivät ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Satakunnan vankilan Köyliön osastolle 7.9.2017. Edellisen kerran oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat ovat käyneet vankilassa 12.10.2011.

Tarkastuksen aikana tutustuttiin vankilan tiloihin ja toimintamahdollisuuksiin.

Tarkastuksen jälkeen vankilasta pyydettiin vankilan järjestyssääntö ja tulo-opas, tiedot tarkastuksen aikaan toimintaan sijoittamattomista vangeista ja asiakirjat kielteisistä poistumislupapäätöksistä ja avolaitossijoituspäätöksistä kesä- heinä- ja elokuulta.

Tarkastajat ottivat vastaan vangit, jotka halusivat tulla keskustelemaan. Lisäksi tarkastajat keskustelivat osastolla vankien kanssa.

Keskusteluista on laadittu erillinen muistio. Keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettäviä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella. Joitakin vankien keskusteluissa esiin ottamia aiheita käsitellään kuitenkin jäljempänä. Näissä tapauksissa vanki on antanut luvan ottaa asia esille.

Myös yksi henkilökunnan edustaja kävi keskustelemassa tarkastajien kanssa. Myös tästä keskustelusta on laadittu erillinen muistio. Ylimmän laillisuusvalvojan tarkastuksilla käytävät keskustelut ovat luottamuksellisia ja niistä laaditut muistiot ovat salassa pidettävä muun muassa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan perusteella.

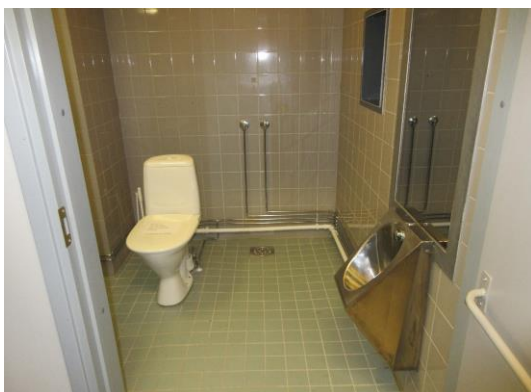
1.1 Vankilaosaston perustietoja

Satakunnan vankilan Köyliön osasto on 76-paikkainen suljettu vankila. Tarkastusajankohtana vankilan kaikki vankipaikat olivat täynnä.

Laitoksen johtaja toimii nk. yhdistelmäjohtajana, joka vastaa Satakunnan vankilan ohella Porin yhdyskunta-seuraamustoimiston johtamisesta. Köyliön osaston päivittäisestä johtamisesta vastaa apulaisjohtaja. Laitoksessa on neljä rikosseuraamusesimiestä, joiden työaika sijoittuu päivä- ja ilta-aikaan. Laitoksessa on 24 vartijan virkaa, joissa tarkastushetkellä sijaisena seitsemän kouluttamatonta vartijaa. Vartijavahvuus on päiväsaikaan keskimäärin seitsemän ja kaksi rikosseuraamusesimiestä. Yöaikaan laitoksessa on kolme vartijaa paikalla. Lisäksi henkilökuntaan kuuluu Vankiterveydenhuollon yksikön alaisuudessa toimivalla poliklinikalla yksi sairaanhoitaja. Vankien sosiaalityöstä ja toiminnoista vastaavat kaksi erityisohjaajaa ja yksi ohjaaja. Työpuolella työskentelee 8 viranhaltijaa.

1.2 Tiloihin tutustuminen

Laitoksen rakennuskanta on pääosin ulkoisesti arvioiden hyvässä kunnossa. Vankien majoitukseen varatut tilat sijaitsevat laitoksen uudemmissa tiloissa. Vankisel-leistä 12 on yhden hengen sellejä. Näihin selleihin on henkilökunnan mukaan kova kysyntä. Muut ovat 2–4 hengelle tarkoitettuja huoneita. Tarkastusajankohtana eristysselleistä toinen oli saneerauksen alla. Vankilan tilojen yleisilme oli siisti ja suhteellisen hyväkuntoinen.

Tarkastajat tutustuivat vankilan valvomoon ja vastaanottoon, hallintorakennukseen ja ruokalaan sekä selli-osastoihin ja ulkoilupihaan. Näytteenottotilat olivat siistit ja vaikuttivat toimivilta. Tilat näyttivät suhteellisen toimivilta ja tarkoitukseensa sopivilta.

Vastaanotto

Tarkastuksella saatujen tietojen valossa näytti siltä, että vangit pääsevät riittävän usein asioimaan vastaanotossa. Vastaanotossa oli myös koira, jota käytetään tavaroiden ja henkilöiden tarkastamiseen.

Henkilökunta kertoi, että selleissä on vankilan puolesta televisio, radio, DVD-soitin ja kahvinkeitin. Omaisuuden haltuun antamisesta tehdään tarvittaessa kielteinen päätös kirjallisesti. Tarkastajille jäi tarkentavista tiedusteluista huolimatta jossain määrin epäselväksi, missä tilanteissa kielteinen päätös tehdään. Vaikutti siltä, ettei päätöksiä tehdä tilanteissa, joissa kyse on esineistä, jotka on yleisesti määritelly kielletyiksi.

Omien vaatteiden käyttöön ei ole vankilassa yleisiä rajoituksia. Työtoiminnassa suojavaatteet annetaan vankilan puolesta.

Vankien maksukortteja säilytetään toistaiseksi vastaanotossa, josta ne saa haltuun tarvittaessa. Henkilökunta piti turvallisuusriskinä maksukorttien antamista vankien haltuun. Kortteihin pitäisi henkilökunnan käsityksen mukaan saada valokuva, josta tunnistaa, että kortti on oikean vangin hallussa.

Asuinosastot

Vankien asuinosastot olivat yleisilmeeltään siistit. Valtaosa selleistä on tarkoitettu useammalle hengelle. Sellien siisteys vaikutti olevan hyvällä tasolla myös useamman vangin selleissä, joskin useamman miehen asuman huoneen yleisilme on usein jossain määrin sekava. Osastojen ulkopuolella on muutama selli, joissa asuu yksin sellaisia vankeja, joita ei vielä ole majoitettu varsinaisille osastoille. Nämä sellit ovat varustukseltaan normaaleja. Lisäksi vankilassa on tarkkailusellejä (2), joista toista parhaillaan remontoitiin entisistä matkaselleistä.

Olosuhteet vankien asuinosastoilla ovat hyvin avoimet. Toiminta-aikana vangit ovat sellien ulkopuolella lukuun ottamatta toimintoihin sijoittamattomia vankeja. Iltaisin sellien ovet ovat auki ja vangeilla on vapaa pääsy ulos, kuntosalille, musiikkihuoneeseen, askartelu/oleskelutilaan ja puhelimille. Puhelinkopit on sijoitettu siten, että puheluiden yksityisyys on turvattu.

Selliosaston olohuone

Vankilan kirjastoon on mahdollista päästä kirjaston aukioloaikoina. Kirjastossa on oma valikoima, minkä lisäksi kaupunginkirjastosta voi tilata kaukolainoja. Kirjaston valikoima näytti varsin monipuoliselta.

Osastoilta löytyi vankilan toimintaa valvovien viranomaisten yhteystiedot, mutta osastoilta eikä kirjastosta löytynyt vankeja koskevia säännöksiä ja ohjeita.

Vankilassa ei ole kanttiinia vaan ostokset tehdään tilaamalla. Tilaukset tehdään maanantaisin ja tuotteet saapuvat perjantaisin.

1.3 Havaintoja

Tarkastusajankohtana laitoksessa oli paikalla yhdeksän vankia, joita ei ollut sijoitettu toimintaan. Kyseisten vankien kerrottiin olevan heikossa fyysisessä kunnossa, joidenkin heistä kärsiessä esimerkiksi paniikkihäiriöistä. Vangeille, joiden kunto ei mahdollista täysipäiväistä työskentelyä, on järjestetty 4 tunnin toimintaryhmä ohjaajan johdolla. Tarkastajat pyysivät edellä mainittujen vankien osalta yksittäistapaukselliset selvitykset.

Vankilasta pyydettiin lisäselvitys, josta kävivät ilmi jokaisen kohdalta syyt toimintaan sijoittamattomuudelle, toimenpiteet, siirrot ja vapautuminen.

Henkilökunnan kanssa käydyissä keskusteluissa tuli esille, että laitokseen tuodaan ja yritetään tuoda huumausaineita pääasiassa kehonsisäisesti. Päihteiden myyntiin ja käyttöön liittyvää vankien välistä väkivaltaa ilmenee ajoittain. Apulaisjohtajan arvion mukaan vuosittain poliisin tutkittavaksi menee 2–3 juttua.

Vankilalta pyydettiin tarkastuksen jälkeen tietoa millaiset vankilan päihdetestauskäytännöt ovat tällä hetkellä. Missä tilanteissa vangeilta otetaan päihdetesti? Otetaanko kaikilta säännönmukaisesti testi vankeuslain 16 luvun 7 §:n 3 momentin tilanteissa?

Vankilan mukaan päihdetestejä otetaan sitoumuksen perusteella korvaushoidossa olevilta vangeilta. Testejä otetaan, jos on syytä epäillä vangin olevan päihtynyt ja päihtymystilan ollessa ilmeinen, vangille annetaan mahdollisuus antaa näyte. Vankeuslain 16 luvun 7 §:n 3 momentissa mainituissa tilanteissa ehdoksi on asetettu päihdetestaus, mikä pääsääntöisesti myös otetaan.

2 Keskustelut henkilökunnan ja vankien kanssa

Apulaisjohtaja kertoi vankilan toiminnasta ja tilanteesta yleisesti. Vankilassa vangit sijoitetaan toimintaan liikennemerkkien valmistukseen, keittiölle tai talousmestarin ryhmään. Tarkastuksen aikaan kaksi vankia opiskeli.

Henkilökunnalta saadun tiedon perusteella vangit sijoitetaan pääsääntöisesti nopeasti toimintoihin. Tiedossa oli alkuvuodelta yksi vanki, jota ei voitu sijoittaa toimintaan. Tarkastuksen aikaan vankilassa oli edellä todetun mukaisesti yhdeksän toimintaan sijoittamatonta vankia. Tarkastuksen jälkeen vankilasta saatujen tietojen perusteella toimintaan sijoittamattomana oleminen johtui useimpien kohdalla siitä, että kyseiset vangit olivat vastikään saapuneet vankilaan. Vankilan selvityksen mukaan osa näistä vangeista on sittemmin sijoitettu toimintaan. Muutamassa tapauksessa toimintaan sijoittamattomuus johtui terveydellisistä syistä, lähipäivinä tapahtuneesta vapautumisesta tai kurinpitoasian selvittämisestä.

Valvotussa koevapaudessa oli tarkastuksen aikaan yksi vanki ja toinen koevapaus oli valmis teilla. Tarkoitus onkin, että Köyliöstä siirryttäisiin ensin avolaitokseen ja sieltä valvottuun koevapauteen ennen vapautumista.

Apulaisjohtaja piti ongelmallisena sitä, että vankilaan tulee paljon lyhyttuomioisia vankeja suoraan siviilistä. Tämä aiheuttaa levottomuutta, koska vankilassa ei ole osastointia, valtaosa selleistä on useammalle hengelle ja kaikki vangit ovat yhtä aikaa vapaa-ajantoiminnoissa. Laitoksen majoitusolosuhteista johtuen omasta pyynnöstään erillään asumista haluavat siirtyvät nopeasti pois.

Apulaisjohtajan mukaan vankilan henkilökuntamäärä suhteessa vankiainekseen aiheuttaa huomattavan riskin säilytysvarmuudelle. Vankilasta tapahtuu paljon karkaamisia. Henkilökunta toi keskusteluissa esille sen, että vankien sijoittamisperiaatteista pitäisi keskustella enemmän arviointikeskuksen kanssa. Myös vankien kanssa käydyissä keskusteluissa nousivat esille laitos- ja avolaitossijoitteluun liittyvät ongelmat.

Kurinpitoasioissa on ollut esillä toiminnoista kieltäytymisiä ja päihteidenkäyttöä. Vankila on poistanut aiemmin käytössä olleen päihteettömyysvaatimuksen punttisalille pääsyn edellytyksenä. Henkilökunnan mukaan päihteettömyyden valvonta on olosuhteista johtuen vaikeaa. Myös vankien kanssa käydyissä keskusteluissa päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat nousivat esille. Vankiosastojen tunnelmaa kuvailtiin esimerkiksi luonnehtimalla, että ”kuorman saavutua kuin olisi festareilla.” Vankien mukaan vankilassa liikkuu huomattavasti päihteitä ja käytännössä esimerkiksi huumeriippuvuudesta eroon pääseminen voi olla vaikeaa.

3 Asiakirjojen tarkastus

Tarkastajat perehtyivät vankilan toimittamiin kielteisiin poistumislupapäätöksiin ja avolaitossijoittelupäätöksiin kesä- heinä- ja elokuulta 2017. Päätöksistä tehtyjä havaintoja käsitellään tarkemmin jäljempänä. (poistumislupapäätökset: P 5502/2017, P 8514/2017, P 8519/2017, P 8944/2017, P 8142/2017, P 7844/2017, P 7559/2017, P 7485/2017, P 6881/2017, P 7841/2017, P 8329/2017, P 7558/2017, P 7463/2017, P 7563/2017, P 8141/2017, P 7734/2017, P 7958/2017, P 8730/2017, P 9542/2017, P 10339/2017, P 8902/2017, P 8806/2017, P 9457/2017, P 10401/2017, P 9513/2017, P 8841/2017, P 9144/2017, P 9815/2017, P 11866/2017, P 11862/2017, P 11792/2017, P 10770/2017, P 11500/2017, P 10130/2017, P 9171/2017, P 8854/2017, P 9389/2017, P 9385/2017 ja P 11634/2017 sekä avolaitossijoituspäätökset ajalta 20.6.2017–11.7.2017)

Päätöksistä tehtyjä havaintoja käsitellään tarkemmin jäljempänä.

4 Havainnot ja apulaisoikeusasiamiehen kannanotot

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Pasi Pölöselle. Hän totesi niistä seuraavaa.

4.1 Säädösten saatavuus

Vankeuslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään velvollisuudesta pitää vankien saatavilla vankeja koskevia säännöksiä sekä tiedottaa vangeille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

4 §

Säännöksistä ja vankilan oloista tiedottaminen

Vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien vankien tarpeiden mukaan.

Ulkomaiselle vangille on tiedotettava 13 luvun 15 §:n mukaisesta mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon. Ulkomaiselle vangille on mahdollisuuksien mukaan annettava myös tulkitsemisapua. Viittomakieltä käyttävälle tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevalle vangille on annettava tarpeellista tulkitsemis- ja käänösapua. (7.8.2015/1070)

Vankien saatavilla on oltava kokoelma vankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säännöksistä.

Vankeja koskevien säännösten saatavuus ja kattavuus on varmistettava. Vangeilla tulee olla tieto siitä, mistä ja miten vankeja koskevat säännökset ovat saatavissa. Säännösten tulee myös olla ajan tasalla.

Laillisuusvalvontakäytännössä on katsottu, että saatavilla tulee olla ainakin vankeuslaki, tutkintavankeuslaki, valtioneuvoston asetukset vankeudesta ja tutkintavankeudesta sekä laki valvotusta koevapaudesta. Myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön antamat määräykset ja ohjeet ovat merkityksellisiä vankien kohtelulle samoin kuin hallinnon yleislait, kuten hallintolaki, jota rikosseuraamusalalla tulee noudattaa. Säännösten lisäksi tulee antaa tietoa vankilan toiminnasta ja käytännöistä siten, että vangit eivät jää niistä epätietoisiksi.

Tarkastajien havaintojen mukaan vankien asuinosaistoilta tai vankilan kirjastosta ei löytynyt vankeja koskevia säädöksiä.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että säädösten saatavuutta vankilan osastoilla ja kirjastossa tulee parantaa. Niin vankien kuin henkilökunnankin tulisi tietää, mistä säädökset ovat löydettävissä. Lisäksi vankien saatavilla tulee olla tulo-opas, järjestyssääntö ja osaston päiväjärjestys.

4.2 Omaisuuden antaminen haltuun

Omaisuuden haltuun antamisesta säädetään vankeuslain 9 luvussa. Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti pidetty hyväksyttävänä sellaista menettelyä, että vangin pyytäessä suullisesti omaisuutta haltuunsa, omaisuus joko annetaan tai vankia ohjataan esittämään pyyntö kirjallisesti. Kirjallisen pyynnön perusteella asiassa tehdään kirjallinen päätös oikaisuvaatimusohjeineen.

Köyliön vankilan henkilökunta kertoi, että tarvittaessa omaisuuden haltuun antamisesta tehdään kirjallinen päätös. Kuten edeltä kävi ilmi, tarkastajille jäi jossain määrin epäselväksi, missä tilanteissa kielteinen päätös tehdään. Vaikutti siltä, ettei päätöksiä tehdä tilanteissa, joissa kyse on esineistä, jotka on yleisesti määritelty kielletyiksi.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että vangin pyytäessä haltuunsa omaisuuttaan suullisesti, tulee häntä ohjata tekemään pyyntönsä kirjallisesti. Tähän vangin pyyntöön tulee antaa kirjallinen päätös perusteluineen ja oikaisuvaatimusosoitus. Toimivaltainen päätöksentekijä hallussapitoa koskevan päätöksen osalta on rikosseuraamusosastin esimies. Oikaisuvaatimus tulee toimittaa vankilan johtajalle rikosseuraamusalueen johtajan ratkaistavaksi. Aluejohtajan päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Apulaisoikeusasiamies korosti, että omaisuuden haltuun antamista koskevassa päätöksenteossa tulee noudattaa vankeuslain ja hallintolain säännöksiä ja niiden nojalla hyväksyttävänä pidettyjä menettelytapoja eivätkä hallussapitoluettelo ja käytännöt saa muodostaa tosiasiallista estettä päätöksenteolle ja muutoksenhauille.

4.3 Vankeuden täytäntöönpanon turvallisuus

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan vankeus on pantava täytäntöön siten, että täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Vankeuden täytäntöönpanosta vastaavien viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei vankeuden aikana kukaan oikeudettomasti puutu vangin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

Tarkastajien saamien tietojen ja tekemien havaintojen perusteella syntyi vaikutelma siitä, että vankien päihteidenkäytön estäminen on vankilassa vaikeaa. Sekä henkilökunta että vangit nostivat tämän seikan esille tarkastajien kanssa käydyissä keskusteluissa. Erityisesti esille tulivat vankilan suljetuksi laitokseksi vähäiset henkilökuntaresurssit, avolaitosmainen rakenne ja se, että vankilaan sijoitetaan suoraan siviilistä paljon lyhytaikaisia ja päihdeongelmaisia vankeja, mikä lisää levottomuutta. Keskustelussa tuotiin myös esille se, että Köyliöstä on helppo karata ja karkaamisia tapahtuu enemmän kuin muista suljetuista vankiloista. Toisaalta karkaamisen estämiseksi tarkoitettujen rakenteiden heppoisuus, henkilökunnan vähäinen määrä ja tätä kautta karkaamisen helppous muihin suljettuihin laitoksiin verrattuna, ei otaksuttavasti anna karkaamista harkitsevalle aihetta ensisijaisesti väkivallan käyttöön karkaamistilanteissa.

Vaikka yksittäisen tarkastuskäynnin perusteella onkin mahdollista muodostaa kokonaiskuva vankilan päihdetilanteesta tai turvallisuustilanteesta yleisemmin, apulaisoikeusasiamies piti edellä esitettyjä havaintoja huolestuttavina sekä vankien että henkilökunnan turvallisuuden kannalta. Hän totesi, että vankien päihteidenkäyttö muodostaa riskin täytäntöönpanon turvallisuudelle ja toisaalta vaikeuttaa sellaisten vankien asemaa, jotka haluaisivat eroon päihteistä.

Apulaisoikeusasiamies piti välttämättömänä, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikössä ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella arvioidaan tilannetta tarkemmin ja jos tarkastelu osoittaa havainnot oikeiksi, ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin sen suhteen, että vankilaturvallisuutta voidaan parantaa. Erityisesti olisi syytä tarkastella niitä perusteita, joilla vankeja sijoitetaan Köyliön osastolle, sekä osastointiin ja henkilökunnan määrään liittyviä kysymyksiä.

Apulaisoikeusasiamies korosti kuitenkin sitä, että tällä hetkellä mahdollisuudet viettää aikaa sellin ulkopuolella toteutuvat pääsääntöisesti laillisuusvalvontakäytännössä ja kansainvälisissä suosituksissa edellytetyllä tavalla. Mahdolliset vankilaturvallisuutta parantavat toimenpiteet tulisikin toteuttaa esimerkiksi henkilökunnan määrää lisäämällä siten, ettei tässä suhteessa vankien olosuhteissa tapahdu olennaista heikennystä.

4.4 Esteettömyys

Laitoksen ensimmäisessä kerroksessa oli sellejä, joista yhteen oli majoitettu rollaattoria liikumiseensa käyttävä vanki. Tarkastajat keskustelivat hänen kanssaan. Vanki kertoi olevan tyytyväinen olosuhteisiinsa ja pääsevänsä tarvittaessa varsin helposti ulkoilemaan, koska selli sijaitsee 1. kerroksessa.

Vankilasta pyydettiin tarkastuksen jälkeen tietoa siitä, miten vankilassa liikkumisessa on otettu huomioon pyörätuolin/rollaattorin kanssa liikkuvat ja pääseekö tällaisilla välineillä ulos, ruokalaan ja kerroksesta toiseen Toisin sanoen, onko portaissa tarvittavat luiskat tai voiko käyttää hissiä.

Vankilan antaman selvityksen mukaan portaissa ei ole tällä hetkellä tarvittavia luiskia eikä hissejä ole käytössä. Vuoden 2017–2018 rakennushankkeessa rakennetaan asianmukaiset luiskat vankilan I-kerrokselle. Ruokalaan ja toimintoihin ko. apuvälineillä pääsee.

4.5 Poistumislupapäätökset

Poistumisluvan myöntämisestä säädetään vankeuslain 14 luvussa. Poistumislupa voidaan myöntää rangaistusajan pituuden perusteella, tärkeästä syystä tai erittäin tärkeästä syystä ja saatettuna. Poistumisluvan myöntämisestä päättää pääsääntöisesti vankilan johtaja tai hänen määräämänsä turvallisuudesta tai toiminnoista vastaava virkamies. Vankeuslain 20 luvun 1 ja

2 §:n nojalla vain erittäin tärkeästä syystä haettuun poistumislupapäätökseen saa hakea oikaisua tai valittaa.

Hallintolain 34 §:n mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Pykälässä säädetään myös perusteista, joiden nojalla kuuleminen voidaan jättää tekemättä.

Hallintolain 45 §:n mukaan päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintolain 47 §:n mukaan oikaisuvaatimuskelpoiseen tai valituskelpoiseen hallintopäätökseen on liitettävä muutoksenhakuohjeet. Lain 48 §:n mukaan päätöksestä on käytävä ilmi, jos siihen ei voi hakea muutosta.

Apulaisoikeusasiamies totesi, ettei hänellä ole jälkikäteen yksityiskohtaisesti mahdollisuutta arvioida yksittäisten poistumislupapäätösten perusteita eikä hänellä ole toimivaltaa muuttaa päätösten sisältöä. **Tästä huolimatta tarkastetut poistumislupapäätökset antoivat hänelle aihetta seuraaviin huomioihin.**

Kielteisten poistumislupapäätösten perusteluiksi oli säännönmukaisesti esitetty fraasimaisia seikkoja, kuten ”poistumislupaehdojen noudattaminen on epätodennäköistä”. Vain joissakin päätöksissä oli tarkemmin perusteltu sitä, miksi kyseisessä päätöksessä oli tehty kielteinen päätös. Osassa päätöksistä kielteisen päätöksen perusteet eivät selkeästi käyneet ilmi edes annetuista lausunnoista ja esityksestä. Apulaisoikeusasiamies totesi, että laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti pidetty tällaisia fraasimaisia perusteluja riittämättöminä. Kielteisistä päätöksistä tulisi käydä ilmi ne seikat, joiden vuoksi kyseisessä yksittäistapauksessa on tehty kielteinen päätös. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen yksilöimistä, mitkä ovat ne seikat, joiden perusteella poistumislupaehdojen noudattamisen on juuri kyseisessä tapauksessa kyseisen vangin osalta katsottu olevan epävarmaa. Mikäli päätösperusteluissa käytetään tietoja, joita ei katsota voitavan antaa vangin tietoon, tulee tästäkin perusteissa mainita. Vangilla on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan niin halutessaan mahdollisuus pyytää näiden tietojen osalta viranomaiselta muutoksenhakukelpoinen päätös.

Toinen säännönmukaisesti toistuva seikka oli se, ettei päätöksistä käynyt ilmi, minkä säännöksen nojalla päätös oli tehty, eli oliko kyse rangaistusajan pituuden perusteella haetusta poistumisluvasta, tärkeästä syystä haetusta poistumisluvasta vai erittäin tärkeästä syystä haetusta poistumisluvasta. Näin ollen päätöksissä ei myöskään ollut oikaisuvaatimusohjausta tai tietoa muutoksenhakukiellosta. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että päätöksissä sovelletut oikeusohjeet tulisi yksilöidä sellaisella tarkkuudella, että päätöksestä selviäisi, mitä poistumislupaa koskevasta päätöksestä on kysymys. Päätöksistä tulisi myös käydä ilmi se, voiko päätökseen hakea oikaisua vai ei. Vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaan vanki saa hakea oikaisua 14 luvun 5 §:ssä tarkoitettuun poistumislupaan erittäin tärkeästä syystä. Laillisuusvalvonnassa on katsottu olevan perusteltua, että vankila poistumislupaharkinnassaan ottaa huomioon kaikki poistumisluvan perusteet (rangaistuksen pituus, tärkeä syy, erittäin tärkeä syy), eikä pitäydy perusteessa, jonka vanki on anomuksessaan esittänyt. Näin menetellen vankilaviranomainen käyttää sille lainsäädännössä annettua laajaa harkintavaltaa siten, että myös vangin aseman luvan anojana voidaan useimmiten arvioida olevan parempi.

Muutamassa tapauksessa kielteinen päätös perustui siihen, ettei vangin esittämästä syyistä poistua ollut riittävää selvitystä. Asiakirjojen perusteella vaikutti siltä, ettei asiaa ollut pyritty selvittämään enempää. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että hallintolain 31 §:n nojalla viranomaisella on velvollisuus huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä. Kyseisiä vankeja olisi esimerkiksi voitu pyytää täydentämään hakemustaan puuttuvilla tiedoilla, jolloin asia olisi voitu ratkaista riittävän aineiston perusteella.

Päätöksen P 5502/2017 oli tehnyt rikosseuraamusesimies. Päätöksestä ei käynyt ilmi, oliko päätös tehty johtajan tai turvallisuudesta vastaavan virkamiehen sijaisena. Muiden päätösten perusteella voidaan olettaa, että kysymys oli tällaisesta sijaistuksesta. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että päätökseen tulisi aina kirjata päätöksentekijä siten, että myös jälkikäteen on selvää, perustuuko kyseisen henkilön toimivalta virka-asemaan vai sijaisuuteen.

Päätöksiä P 8519/2017 ja 11634/2017 oli perusteltu sillä, että haettu poistumislupa-ajankohta oli jo mennyt. Apulaisoikeusasiamiehen käytettävissä olevien asiakirjojen perusteella on mahdotonta arvioida sitä, mistä syyistä päätöksenteko oli viivästynyt yli haetun poistumislupa-ajankohdan. Tästä huolimatta hän kiinnitti huomiota siihen, että poistumislupa-asiat tulisi pyrkiä käsittelemään ennen haettua poistumislupa-ajankohtaa. Apulaisoikeusasiamies piti yleisesti arvioiden kyseenalaisena sitä, että poistumislupa suoralta kädeltä hylättäisiin tuolla perusteella. Ainoastaan, jos kyse on ollut jostakin tietystä jo ohi menneestä tapahtumasta, peruste olisi hyväksyttävissä. Mikäli poistumislupaa ei ole ollut sidottu tiettyyn ajankohtaan, tulisi vankilan apulaisoikeusasiamiehen näkemyksen mukaan selvittää yhdessä vangin kanssa, muutetaanko anottu ajankohta myöhemmäksi.

Kielteistä päätöstä P 11500/2017 oli perusteltu sillä, että vanki oli viikkoa aiemmin käynyt onnistuneella poistumisluvalla rangaistusajan pituuden perusteella ja sillä, että hänellä oli edellisenä viikonloppuna ollut valvomaton tapaaminen. Poistumislupa olisi muuten voitu myöntää, mutta katsottiin, että poistumislupa-ajankohta on liian nopeasti edellisen luvan ja valvomattoman tapaamisen jälkeen. Apulaisoikeusasiamies totesi, että Rikosseuraamuslaitoksella on suhteellisen laaja harkintavalta poistumisluvista päätettäessä. Tästä huolimatta päätökset tulisi perustella vankeuslain 14 luvun 2 §:n edellytyksiä arvioimalla. On sinällään mahdollista, että lyhyin väliajoin tapahtuvat poistumisluvat eivät esimerkiksi edistäisi rangaistusajan suunnitelman tavoitteita. Tässä tapauksessa vaikutti kuitenkin siltä, että kielteinen päätös perustui lähinnä vankilassa vakiintuneeseen käytäntöön, ettei poistumislupaa myönnetä näin usein. Apulaisoikeusasiamiehen käsityksen mukaan tällaisessakin tilanteessa olisi perusteltua arvioida poistumisluvan myöntämistä sen perusteella, toteutuvatko vankeuslain 14 luvun 2 §:ssä säädetyt edellytykset kyseisessä yksittäistapauksessa.

4.6 Avolaitossijoituspäätökset

Avolaitossijoituspäätösten osalta ei ollut huomautettavaa.

5 Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies pyytää **Satakunnan vankilaa** toimittamaan **30.4.2018** mennessä selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin hänen kohdissa 4.1 ja 4.2 esittämänsä on antanut aihetta. Samalla apulaisoikeusasiamies saattaa Satakunnan vankilan tietoon kohdassa 4.5 esittämänsä käsitykset.

Apulaisoikeusasiamies pyytää **Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköä ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskusta** toimittamaan **30.4.2018 mennessä** selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin hänen kohdassa 4.3 toteamansa on antanut aihetta.

Muilta osin apulaisoikeusasiamies lähettää Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuskelle ja arviointikeskukselle, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle sekä oikeusministeriön kriminaalipoliittiselle osastolle tiedoksi esittämänsä kannanotot ja havainnot.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Reima Laakso
tarkastaja